

”Den sista dimman” av Maria Luisa Bombal

Passion, kraft, sexualitet, förvirring, instängdhet, frihetslängtan, destruktivitet, självständighet, poetisk lyster och orädd saklighet - orden kan gälla både författaren Maria Luisa Bombals levnadsöde och hennes litterära verk. Bombal, som var god vän med andra litterära storheter som Neruda, Lorca och Borges, räknas i dag som en av de stora spanskspråkiga författarna, men under sin livstid blev hon aldrig riktigt erkänd i hemlandet Chile. Nu läses hon av desto fler, och Alla tiders klassikers utgåva av hennes debutverk "Den sista dimman" ger också svenska läsare ny möjlighet att bekanta sig med denna intensiva och egensinniga författare. Men kan man läsa henne i skolan? Är hon inte för "svår"?

Att läsa Bombal med elever

Det ska sägas genast: Bombals noveller är inget att sätta i händerna på alltför unga och alltför osäkra läsare. Men för gymnasister finns här mycket att hämta både vad gäller språk och innehåll, och man kan räkna med livliga diskussioner om kärlekens villkor, individens rätt och revoltens möjlighet och/eller destruktiva kraft. Novellsamlingen ger möjlighet att plocka ut en novell för särskilt studium, att låta eleverna läsa olika noveller och sedan arbeta med att hitta gemensamma drag i språk och innehåll, eller förstås att låta alla elever läsa alla noveller. Det är också möjligt att lyfta in Bombal i olika litteraturhistoriska sammanhang för att diskutera form och innehåll. Nedan ges exempel på olika frågor att diskutera i samband med läsning av novellerna i "Den sista dimman".

Maria Luisa Bombal - ett dramatiskt levnadsöde

Maria Luisa Bombal föddes i Chile 1910. När hon var tolv år gammal dog hennes far, och familjen – mamma och systrar – flyttade till Paris. Där växte Bombal alltså upp, och blev så småningom student vid Sorbonne där hon läste litteratur. Som tjugoföråring flyttade hon tillbaka till Chile där hon fortsatte att skriva. Hon inledde en passionerad kärleksrelation med en flygare, men förhållandet var stormigt och när älskarens intresse sviktade försökte Bombal ta sitt liv genom att skjuta sig. Mirakulöst nog överlevde hon, och en av hennes vänner, Pablo Neruda, hjälpte henne att flytta till Buenos Aires för att få nytt livsmod och nya intryck. I Buenos Aires umgicks Bombal med några av dåtidens mest inflytelserika spanskspråkiga författare: Neruda förstås men också Garcia Lorca, Pirandello och Borges. 1935 debuterade hon med "Den sista dimman", och fram till 1941 levde hon i Buenos Aires och fortsatte att

skriva. 1941 tog hennes liv en ny dramatisk vändning; hon hade återupptagit sin relation med älskaren från Chile, men återigen hade hans intresse svalnat - och denna gång riktade hon pistolen inte mot sig själv utan mot honom... Han överlevde, men Bombal flydde fältet och flyttade till Hollywood. Där hade Paramount Pictures långt gångna planer på att filmatisera "Den sista dimman", med Humprey Bogart och Laureen Bacall i huvudrollerna. John Huston skulle regissera, men som han anklagades för kommunist sympatier av McCarthy blev Huston entledigad och projektet avblåst. Bombal flyttade från Hollywood till New York med en ny make, och när han senare dog tillbaka till Chile. 1980, 70 år gammal, sjuk och gravt alkoholiserad och utan att ha fått något riktigt erkännande för sin litterära produktion, dog Maria Luisa Bombal. I dag erkänns hon som en av de främsta spanskspråkiga författarna.

Att arbeta med "Den sista dimman"

Det finns förstås många olika sätt att arbeta med novellsamlingen "Den sista dimman". Nedan följer ett antal olika frågor som man kan arbeta med under och efter läsningen, oavsett om man väljer att läsa en novell, flera noveller eller alla novellerna.

- Vilka bilder ger de noveller du/ni läst av
  - kvinnors möjlighet att själva välja sina liv?
  - kärlek?
  - tvåsamhet?
  - ensamhet?
  - passion?
  - leda?

Vad känner du igen i dessa beskrivningar från hur vi lever i dag, och vad uppfattar du som typiskt för Bombals tid/situation? Ge exempel från läsningen.

- Bombal har beskrivits som en författare som skriver på ett ovanligt öppet och tydligt sätt om kvinnors sexualitet. Håller du med? Varför/varför inte? Ge exempel från din läsning.
- Hur tycker du att Bombal beskriver männen i sina berättelser? Vilka är deras styrkor? Vilka är deras svagheter? Hur skulle du beskriva Bombals uppfattning om vad som är "kvinnligt" och vad som är "manligt"? Finns det något du håller med om - i så fall vad, och varför? Finns det något du inte håller med om - i så fall vad, och varför?
- De människor som Bombal beskriver lever ofta åtminstone delvis i sin "inre värld", där det kan vara svårt att skilja mellan "drömmar" och "verklighet". Vad betyder "fantasin" för Bombals gestalter? Finns det något i deras sätt att förhålla sig till "verkligheten" som du reagerar på,

positivt eller negativt? Vad i så fall, och varför?

- Bombal beskriver människor med intensiva känsloupplevelser av olika slag. Hur använder hon språket för att skapa känslor och stämningar? Finns det avsnitt, delar, meningar, ord eller bilder som gjort särskilt intryck på dig? Vilka i så fall, och varför? Hur skulle du vilja karaktärisera Bombals språkliga stil?
- “Den otrogna hustrun” finns beskriven i många olika slags sammanhang. Jämför Bombals skildring av kvinnan i “Den sista dimman” med andra kända hustrur i litteraturhistorien, till exempel Madame Bovary eller Anna Karenina. Vilka likheter ser du mellan de olika romangestalterna? Vilka skillnader?
- Bombal ansluter sig till en rad författare som velat på nya sätt beskriva och diskutera sexualitetens kraft och betydelse. Jämför Bombal med till till exempel Joyce, vilka likheter och vilka skillnader ser du?

Katarina Lycken Rüter